

A HELYI MAGYAROK NEM SZERETNÉK TÁMOGATNI A MAGYARORSZÁGI KATASZTRÓFATURIZMUST

A mőcvidéki Abrudbánya magyar főtere

Nem a siránkozásból és nem is a katasztrófaturizmusból szeretne megélni a mőcvidéki Abrudbánya maroknyi magyarsága. Szerencse, hogy lakói között akadnak örök optimisták is, akik képesek „visszaálmódni” azt a pompát, ami ezelőtt egy évszázaddal jellemezte az arany-négyszögnek e szegletét.

→SZUCHER ERVIN

Abrudbányát láttam már csodálatos nyári napsütésben és borús, esős időben egyaránt. Utcáit bejártam délelőtt is, délután is. A bennem maradt képek aligha különböznek egymástól: a valamikor virágzó városka mindig vihar verte, zord kis mőc település arcát mutatta lepusztult épületekkel, kedvtelen járőkelőkkel. Az elhagyatottak tűnő utcákat mindössze egy-egy autó szelte át. Olyan érzés környékezett, mintha nem is egy hatalmas aranybánya tetején lépkednék, hanem egy szürkeséget árasztó szénbánya kellős közepében találnám magam. Egy olyan helyen, ahol évtizedekkel ezelőtt megállt az idő.

Mit nem adtak volna az abrudbányai magyarok, hogy 1784 őszén vagy 1849 tavaszán is ilyen unalmas legyen a település élete! Csak hogy akkor ágyúörgéstől és puskaropogástól volt hangos, mint egyébként a környék többi városkája is. Előbb Horea 18. század végi irtóhadjárata sőpört végig az Aranyos völgyén. A nemzeti hősnak kikiáltott román parasztvezér mindenkit fejesztéssel fenyegetett, „aki nem ortodox vallású, és nem oláh köntösben jár”. Ígéretét 1784. november 9-én be is váltotta. Utódja, Avram Iancu, 1849-ben ott folytatta, ahol az elfogott és kerékbe tört tömeggyilkos 65 évvel ezelőtt abbahagyta.

A zalatnai és nagyenyedi vérfürdők után úgy tűnt, Bem apónak sikerül megfékeznie a román lázadó vezéreket, csak hogy a béke addig tartott, amíg Iancu, társaival együtt elhagyva Abrudbányát, azt üzenve, inentől kezdve „csak fegyveres kézzel” tárgyal. Az „első menetben” a román felkelők, miután végeztek a szomszéd település, Verespatak magyarságával, 1849. május 9-én Abrudbányán is tömegmészárlást rendeztek. Még Kossuth követének, a két nép közötti békéért síkra szálló Ioan Dragoş román országgyűlési képviselőnek sem kegyelmeztek; árulónak kiáltották ki, és felkoncolták. A fegyveres harcban alulmaradó Hatvani Imre szabadcsapatvezérnek nem maradt más választása, mint a katonák és a polgári lakosság kimentése a feladott városból. A kivonulás félresikeredett; a szekerek elakadtak, s

A római katolikus és az unitárius templom tornya Abrudbánya főterén. Van, akit zavar a magyar múlt

miel közben a román felkelők állandó tűz alatt tartották az oszlopot, a menet kettészakadt. Az eleje a katonasággal maradt, és megmenekült, de a polgárok nagy része megfordult, és visszatért a városba. A döntés végzetesnek bizonyult. A felkelők

→Az új lelkész tudja, mit beszél: a városban ő az egyetlen magyar, aki nem vegyes házasságban éli az életét. A kétgyerekes családapája a megye másik térségéből, Enyed-szentkirályról érkezett a Mőcvidékre. Lényegében szülőfaluját hagyta ott.

akkor már javában fosztogattak és öldököltek. A feljegyzések szerint a város már több helyen égett, amikor Benkő András református lelkész Sulutz János házában így kiáltott fel: „Uram! Ha e felbőszült nép kezei által akarsz véget vetni életemnek, legyen meg a te akaratom!” Benkővel együtt életét vesztette Kovács József római katolikus esperes és Füzi Ferenc unitárius lelkész is.

Ceauşescu többet ártott

A szabadságharc leverése után is az abrudbányai magyarság a lakosság egyötödét tette ki. Az akkori húsz százalékhöz viszonyítva a mai egy százalékot képező ötvenfős közösség teljesen elenyészőnek tűnik. „Képletesen akár azt is mondhatnánk, hogy Ceauşescu egymaga több rosszat tett, mint Horea és Avram Iancu együttvéve. A város és vele együtt a magyarság jelentős hanyatlása a kommunista diktatúra alatt történt. És ha még tartott volna a megtorló rendszer, minden eltűnik, ami a magyar időkben épült: a főter a három templomával és a valamikor pompázó épületeivel. Ceauşescunak ugyanis szúrta a szemét,

hogy településünk kilógott a bányavárosok sorából, és itt a szocializmus ideje alatt is komoly polgári élet zajlott” – állítja Kopenetz Loránd, az Abrudbányai Magyar Kulturális Egyesület elnöke. A gyógyszerész-vállalkozó, aki egyben a helyi RMDSZ vezetője is, a mintegy 30 kilométerre fekvő Aranyosbányán nőtt fel, de orvos nagyapja főterei házáat visszaperelve tért vissza a családi fészekbe.

E szegénynek tűnő városkát ma is számos gazdag lakja. „Időnként előfordul, hogy valaki betelefonál az 112-es sürgősségi számra, és bejelenti, betörték otthonába, és elvittek egy-két kiló aranyat” – mondja Kopenetz Loránd. A fiatal gyógyszerész által mesélteknek fele sem tréfa. A rendőrség szerint az Abrudbánya és a légvonalban alig négyöt kilométerre fekvő Verespatak alatti járatokból havi egy kiló aranyat termelnek ki az orbányászok, ami testvérek közt is 150 ezer lejt ér. Merthogy bányabejárat szinte minden ve-

respataki dűlő alatt van, de le lehet ereszkedni a szellőztető berendezésén keresztül is.

A templombontást elkerülték

Amúgy nem a kommunista diktátor volt az egyetlen, akit zavart a belváros arculata. A Gyulafehérváron megjelenő, magát demokratikusnak nevező Unirea című napilap múlt rendszerből átmentett újságírói a 2000-es évek elején azon háborogtak, hogy Abrudbánya főterét nem az ortodox, hanem a három magyar templom uralja. A lap szerint a románságot illetné meg a mindenkor történelmi elsőbbség, így a városzéli ortodox templomnak kellene a főterén állnia. Mivel a görögkeletiek hagyományok nem vándorolhatott be a valamikor jobbára magyarok által lakott főterre, a polgármesteri hivatal kénytelen volt beérni egy „küldöttel”, akit mellszobor alakjában a református templom elé helyeztek el. És kinek másnak állított volna emléket, mint Avram Iancunak. Csak hogy a

sietség csupán egy kicsike szobrot eredményezett, amelyet a helyiek jobbára Avramuţnak becézgetnek. Sőt, azzal is szoktak élcélődni, hogy amikor az égiek rázendítenek, a református pap ölbe kapja, és beviszi az eresz alá, hogy ne ázzon.

Szintén a főter átrajzolósi terve keretében, Mugurel Sârbu Fehér megyei prefektus biztatására, évekként ezelőtt az önkormányzat a romos állapotba került unitárius templom lebontásáról döntött. Csak hogy a románok annyira babonások, hogy soraikból egyetlen szakembert sem találtak, aki vállalta volna az 1786-ban, barokk stílusban épült templommaradvány teljes megsemmisítését. Pedig a polgármester még a nagyenyedi és szamosújvári börtönlakóknál is próbálkozott. „Amikor végre került egy cigány, aki a pénzért mindent megtejt volna, elkezdtek húzni az időt – meséli Kopenetz. – Mindenfélet kitaláltunk, hogy tántorítsuk el a szándékától, az akkori polgármestert meg is fenyegettük. Az előjáró jobbnak látta, ha tizenöt évre az egyesületünknek adja az egyébként már 1999 óta a városháza nevével szereplő ingatlant”.

Az egy Isten tiszteletére épült ház hosszú-hosszú ideje árválkodik. Schneider Piroska több mint fél évszázaddal ezelőtt költözött a városba, mégsem volt szerencséje a templomhoz. Mára ő maradt az egyetlen unitárius Abrudbányán. Minden hónap első vasárnapján férje oldalán a római katolikus templomban imádkozik, a további ünnepnapokon a reformátusok istentiszteletét látogatja. Nyugalmazott könyvelőként a katolikusoknál a pénztárosi feladatot is ellátja. „Várfalvárólkerültem ide 23 évesen, Bágyonba fizetem az egyházfenntartást, és a szentgericei lelkésztől, az egyik unokatestvérem fiától kaptam ígéretet, hogy majd eltemet” – sorolja a vallásához kötődő fontosabb stációkat a 76 esztendő Piri néni.

Tábla örökíti meg a legyilkolt magyarok emlékét a református templomban